

V. **Analiza szans i zagrożeń występujących na terenie parku kulturowego(SWOT)**

Analiza SWOT, to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Jest to technika chętnie stosowana w zarządzaniu, w budowaniu strategii i planów działania. Pozwala zhierarchizować dane i wskazać najistotniejsze zależności między zachodzącymi i potencjalnymi procesami. W przypadku Parku Kulturowego ma dać odpowiedź na pytania dotyczące specyfiki i potencjału krajobrazu kulturowego ulicy Krupówki oraz perspektyw ochrony i funkcjonowania Parku. Wnioski dają podstawę do formułowania wskazań planu ochrony parku kulturowego. Specyfika powyższej analizy czyni wnioski istotnymi wyznacznikami strategii, mimo pewnego stopnia uogólnienia sformułowań. Zakres analiz odnosi się zarówno do identyfikacji potencjału Parku Kulturowego układzie statycznym (odnośnie zastanego i trwającego zbioru wartości), jak do identyfikacji problemów Parku Kulturowego układzie dynamicznym (zachodzące aktualnie i przyszłe procesy zmian). Ze względu na złożoność obszaru obserwacji szczególną uwagę zwrócono na sektory tematyczne dotyczące: wartości zabytkowej, problemów środowiskowych, problemów zieleni, problemów techniczno-infrastrukturalnych, w tym problemów komunikacji oraz problemów konserwatorskich i społecznych. Wynik analiz przekracza ramy klasycznego ujęcia konserwatorskiego (planu ochrony) dla historycznego krajobrazu objętego ustawową formą ochrony zabytków, jaką jest park kulturowy, gdyż dotyka problemów ekonomicznych i społecznych w szerszej skali. Jednak warunkiem koniecznym dla budowy odpowiedzialnej i skutecznej strategii ochrony zabytku jest uwzględnienie szerszego kontekstu społecznego. Bowiem ochrona substancji, czy kompozycji zabytkowej, jest możliwa i skuteczna wyłącznie w warunkach szerokiego zrozumienia i poszanowania wartości reprezentowanych przez chroniony fenomen oraz uwzględnienia uwarunkowań społeczno – ekonomicznych w których owa ochrona ma być sprawowana. Takie podejście ma szczególne znaczenie, gdy odchodzimy od klasycznego modelu ochrony opartego o system zakazów i pozwoleń, a przechodzimy do dynamicznego modelu zarządzania dziedzictwem. W modelu zarządzania dziedzictwem decyzje konserwatorskie oraz aktywności użytkowników, właścicieli i gospodarzy terenów, czy obiektów, muszą tworzyć synergiczną sieć działań podporządkowanych idei ochrony wartości wyróżniających dany zespół – obszar – obiekt. Park kulturowy, jako dynamiczna i elastyczna w swej istocie forma ochrony konserwatorskiej daje wystarczające narzędzia, by do takiego modelu zarządczego dążyć. Uzyskuje się dzięki temu współdziałanie rozmaitych mechanizmów funkcjonujących w danym obszarze, które mogą wspólnie służyć koncepcji ochrony i przełamywać bariery, które w tradycyjnym modelu statycznym skutecznie ograniczają możliwości działań i osiągnięcia zamierzonych efektów. Jednak, by taki model mógł funkcjonować, trzeba po pierwsze jednoznacznie określić cele ochrony, a po drugie dobrze rozpoznać mocne i słabe strony miejsca oraz szanse i zagrożenia, jakie w kontekście celów ochrony tam występują. Zatem analiza SWOT jawi się, jako konieczny etap analizy służącej formułowaniu strategii ochrony danego miejsca.

Analiza SWOT - Krupówki – przedmiot ochrony

Strony Mocne

A. wartości zabytkowe:

- Wielowątkowa historia – od tradycji pasterskiej, po kształtowanie nowoczesnego miasta;
- Osadzenie w tradycji literackiej (istotne wartości niematerialne – „Legenda Krupówek”);

- Zdeterminowany przebiegiem osi ulicy charakter urbanistyczny powiązany z wewnętrznymi i zewnętrznymi relacjami krajobrazowymi;
- Zachowane elementy komponentów naturalnych (cieki wodne);
- Okna widokowe – klasyczne widoki na Tatry;
- Historycznie ugruntowana różnorodność form, która daje możliwość dopełnień współczesnych na zasadach dobrej kontynuacji;
- Akceptowana ochrona konserwatorska – liczne wpisy do rejestru zabytków pojedynczych budynków oraz wpisy do gminnej ewidencji zabytków;
- Czytelna forma stylowa i elastyczność funkcjonalna zabudowy;
- Zaawansowany stan badań;
- Żywe grono miłośników historii i zabytków Zakopanego;
- Poczucie wyjątkowości miejsca;
- Czytelne elementy regionalizmu o unikalnej w skali kraju formie, wyróżniającej jednoznacznie Zakopane i Podhale.

B. Funkcjonalne/środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/;

- Czytelne granice zespołu zabytkowego;
- Funkcjonowanie ośrodka dokumentacji z bogatymi zbiorami, w tym ikonograficznymi – Muzeum Tatrzańskie;
- Aktywne grona miłośników i lokalnych społeczników – Tatrzański Oddział TOnZ;
- Atrakcyjność funkcjonalna substancji zabytkowej – Siła „marki” Krupówki;
- Powiązanie układu urbanistycznego z wartościami krajobrazowo – przyrodniczymi (Tatry, Gubałówka, Rówień Krupowa);
- Usankcjonowane odcinki traktów pieszych – promenada;
- Centralne usytuowanie w skali zespołu miejskiego, dostępność z wielu kierunków;
- Pojemność funkcjonalna zespołu i możliwości poszerzania obszarów funkcjonalnych w skali osi pobocznych i wewnątrz bloków zabudowy.
- Znaczenie tradycji regionalnych Podhala w kontekście kulturowym kraju.

Strony Słabe

A. wartości zabytkowe:

- Niedopowiedziana miejskość zespołu, zróżnicowanie form zabudowy, od realizacji luksusowych po substandard;
- Znacząca rola zabudowy prowizorycznej, handlowej w niektórych odcinkach ulicy, kontrastującej z zabudową historyczną;
- Dysharmonijne ingerencje architektoniczno – urbanistyczne (przeskalowane pod względem gabarytów);
- Nietrwałość części substancji architektonicznej (drewniana, wyeksploatowana zabudowa, która powstawała jako tymczasowa);
- Zieleń zdegradowana z powodu braku bieżącej pielęgnacji oraz przytłumiona z powodu ograniczenia warunków rozwoju;
- Lokalne przekształcenia form architektonicznych (np.: ocieplenia, przemalowania, wymiana stolarki);

- Wprowadzanie akcentów plastycznych o obcym charakterze formalnym (pseudoregionalizm, formy kosmopolityczne i substandardowe);
- Chaos informacji wizualnych;
- Agresywne akcenty funkcjonalne o charakterze sprzecznym z tradycją miejsca;
- Brak spójnej koncepcji aranżacji przestrzeni publicznych wyrażający się w zróżnicowanych rozwiązaniach małej architektury, nawierzchni, elementów informacji publicznej.

B. Funkcjonalne /środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/

- Dominacja funkcjonalna osi głównej ulicy z zupełnym zaniedbaniem osi poprzecznych i pobocznych;
- Degradacja mikrownętrz w głębi i na tyłach zabudowy w głównym ciągu ulicy Krupówki;
- Przeciążenie ruchem głównej osi zespołu oraz nierównomierny rozkład ruchu odwiedzających w poszczególnych odcinkach ulicy.
- Brak spójnej polityki przestrzennej w stosunku do sąsiednich obszarów o walorach widokowych i kompozycyjnych (Rówień Krupowa);
- Dominacja funkcji komercyjnych w wizerunku ulicy;
- Zminimalizowanie obecności akcentów wodnych (potok) w kompozycji urbanistycznej;
- Niespójna gospodarka zielenią w skali całego Parku Kulturowego.

Szanse

A. wartości zabytkowe:

- Szerokie możliwości lepszego eksponowania wartości historycznych miejsca (od informacji, przez szlak kulturowy, po aranżacje świetlne);
- Wzrost zapotrzebowania na ofertę turystyki kulturowej;
- Wzrost zainteresowania architekturą modernizmu o raz architekturą 2 połowy XX w. w skali krajowej i globalnej;
- Stabilna wartość regionalizmu, jako wyróżnika miejsca i atrakcji przyciągającej odwiedzających;
- Możliwość eksponowania wartości historycznych i artystycznych bez znaczących nakładów finansowych (potrzeba bieżącej dbałości, nie działań interwencyjno – rekonstrukcyjnych);
- Nowe tematyczne szlaki kulturowe, jako propozycja udostępnienia i ochrony wartości miejsca;
- Zrozumienie dla powiązań architektoniczno – krajobrazowych w skali urbanistycznej;
- Zarządzanie obszarem w skali krajobrazu z uwzględnieniem potrzeby ochrony i eksponowania dalekich relacji widokowych;
- Znaczny stopień odwracalności zmian niekorzystnych – znaczny potencjał otoczenia, w które można wyprowadzić ruch i funkcje.

B. Funkcjonalne /środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/

- Koordynacja działań Miasta i właścicieli nieruchomości w celu uzyskania spójnego wizerunku obszaru;
- Budowa docelowej wizji zagospodarowania obszaru, jako konieczny element racjonalnego zarządzania;
- Wzrost świadomości wartości miejsca;
- Poszukiwanie form prezentacji historii łączących narrację i aktywność ekonomiczną;
- Pojemność funkcjonalna zespołu;

- Zasoby zieleni i możliwość ich kształtowania;
- Wzrost poczucia wartości i tożsamości miejsca;
- Programy ochrony i aktywna polityka miasta w zakresie zachowania wartości kulturowych;
- Mnożenie synergicznych form ochrony;
- Dobre rozpoznanie substancji zabytkowej;
- Jakość prac konserwatorskich i remontowych oraz nowych ingerencji architektonicznych;
- Wykorzystanie naturalnego ciekę wodnego w podnoszeniu jakości i atrakcyjności rozwiązań krajobrazowo – urbanistycznych;
- Łączenie prezentacji walorów architektoniczno – krajobrazowych z tradycją lokalną, np. rozwój oferty produktów regionalnych, slow food, etc;

Zagrożenia

A. wartości zabytkowe:

- Niekontrolowane przekształcenia substancji, degradacja formy indywidualnej i zespołu urbanistycznego;
- Degradacja techniczna obiektów zabytkowych;
- Źle prowadzone prace konserwatorskie (niedotrzymywanie standardów wykonawczych);
- Niewłaściwa eksploatacja funkcjonalna budowli zabytkowych;
- Ignorowanie wartości detalu i faktury elewacji;
- Słabość nadzoru konserwatorskiego i iluzoryczność egzekucji (np. możliwość nakazania przywrócenie zdegradowanej budowli do stanu pierwotnego);
- Docieplenia, adaptacje, wymiany stolarki bez uwzględniania wartości zabytkowej budynków;
- Brak wykładni jednorodnej strategii konserwatorskiej dla mieszkańców i użytkowników przestrzeni publicznej;
- Dominacja nowych inwestycji o obcej formie architektonicznej i skali przekraczającej pojemność zespołu;
- Zagubienie zrozumienia dla regionalizmu podhalańskiego, wypieranie form rodzimych przez fantazyjne i kosmopolityczne;
- Zanik lokalnej tradycji wykonawczej (ciesiołka);
- Wprowadzanie agresywnej kolorystyki w elewacjach budynków i w sferze reklam;
- Przesłanianie nośnikami reklam .elewacji zabytkowych obiektów;
- Chaos przestrzenny i informacyjny.

B. Funkcjonalne /środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/

- Podziały własnościowe nieruchomości;
- Zmiany funkcjonalne, zwłaszcza w zakresie budowli użyteczności publicznej;
- Trudność adaptacji do nowych funkcji części istotnych budowli historycznych;
- Niedoinwestowanie bieżącego utrzymania budynków zabytkowych;
- Dogęszczanie zabudowy, nowe inwestycje w zastanym układzie urbanistycznym lub drastyczna wymiana substancji budowlanej;
- Degradacja przestrzeni publicznych przez niekontrolowaną zabudowę substandardową oraz podziały przestrzeni;
- Dopuszczenie do nieograniczonego wprowadzania reklam i małych punktów handlowych;

- Brak koordynacji działań w skali przestrzeni miejskiej, lokalne konflikty funkcjonalne i konflikty interesów;
- Postrzeganie problematyki Krupówek w oderwaniu od koncepcji zarządzania Miastem i powiązań z parkiem kulturowym Kotliny Zakopiańskiej;
- Zaniechanie aranżacji obszarów pobocznych i tyłów zespołu urbanistycznego, dalsza ich degradacja estetyczna;
- Dominacja fałszywego regionalizmu – brak zrozumienia co do istoty wartości kulturowych Krupówek;
- Dalsza destrukcja przestrzenna;
- Przeinwestowanie funkcjonalne i formalne - obniżenie wartości zespołu w dalekiej perspektywie.

„Wizualizacja SWOT” – Mocne strony: widoki i zabytkowa architektura. Słabe strony: chaos wizualny i nieskoordynowane zagospodarowanie. Zagrożenia: degradacja wartości. Szanse: spójna polityka ochronna.

Zagrozenie: degradacja przestrzeni na tyłach zabudowy w głównym ciągu Ulicy Krupówki. Niewykorzystany obszar aktywności ekonomicznej, a zarazem obszar wymagający korekt estetycznych w kontekście walorów historycznych i krajobrazowych Parku Kulturowego.

Szansa: Zachowanie walorów zespołu zabytkowego z ich konotacjami historycznymi i relacjami krajobrazowymi, co czyni Krupówki wyjątkowym miejscem w skali kraju i daje solidne podstawy konkurencyjności w skali ośrodków turystycznych w Europie.

Wnioski

Przedstawiona powyżej analiza SWOT wskazuje na istotne tendencje warunkujące specyfikę Krupówek oraz wpływające na kształtowanie polityki ochronnej.

Istotnym czynnikiem wyróżniającym Krupówki w skali Zakopanego jest zidentyfikowany zasób wartości historycznych, artystycznych i zabytkowych oraz powiązania widokowe z otaczającym krajobrazem górskim. Pod tym względem jakość i znaczenie potencjału dziedzictwa kulturowego stanowi czynnik, którego nie da się ignorować we wszelkich dyskusjach o kierunkach rozwoju i zagospodarowania obszaru. To zdecydowanie mocna strona i wartość obszaru Parku Kulturowego. Istotą specyfiki Krupówek jest ich miejski charakter, w którym jednak pozostały czytelne akcenty wcześniejszej fazy rozwoju Zakopanego. W sferze niematerialnej dopełnieniem owej wyjątkowości jest podhalański regionalizm i żywotna tradycja kultury góralskiej.

Optymalizacji i świadomego kreowania wymaga system powiązań funkcjonowania ekonomicznego z eksponowaniem i użytkowaniem zespołu zabytkowego. Korelacja zadań w sferze zarządzania obszarem i działań ochronno – konserwatorskich, to istotna szansa dla Krupówek, która może z jednej strony zachować komercyjny charakter obszaru, z drugiej ocalić jego wyjątkowość urbanistyczną i historyczną. Szansą powinno być też kompleksowe spojrzenia na politykę ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego Zakopanego, jako całości. Rozwój spojrzenia „sieciowego” łączącego atrakcyjne obszary historyczne i krajobrazowe w spójną i komplementarną całość funkcjonalną otwiera dalsze możliwości kreowania jednocześnie polityki ochronnej i rozwoju ekonomicznego. Zarazem w takim ujęciu koncepcja ochrony konserwatorskiej zespołu Krupówek staje się oczywistą częścią koncepcji ekonomicznej rozwoju Zakopanego i zyskuje rangę priorytetu nie tylko w kontekście konserwatorskim, ale i szerzej rozumianej polityki miasta.

Słabości i zagrożenia wiążą się z zagrożeniem przeinwestowania funkcjonalnego, które może zatrzeć wyjątkowy charakter obszaru. Najistotniejszym zagrożeniem jest utrata substancji zabytkowej w skali obiektów i kompozycji przestrzennej w wyniku nieskoordynowanych, jednostkowych decyzji ignorujących wartości zespołu. Istotnym zagrożeniem są zmiany w poczuciu i rozumieniu tożsamości miejsca. Niezbędnym czynnikiem polityki miasta w tym kontekście powinna być dążność do zachowania charakteru obszaru Parku Kulturowego z wykorzystaniem uwarunkowań, jakie daje zastana, historyczna kompozycja urbanistyczna.

Z analizy SWOT wynika, że skuteczna ochrona wartości historycznych, kompozycyjnych i zabytkowych Krupówek musi opierać się na dwóch równoważnych podstawach:

1. Polityka społeczno – ekonomiczna Miasta, która połączy koncepcje rozwojowe z utrzymaniem i eksponowaniem wartości kulturowych i krajobrazowych Krupówek, jako najcenniejszego kapitału miasta (!)
2. Konsekwentna polityka konserwatorska gwarantująca zachowanie substancji zabytkowej w skali jednostkowej (budynki, układ urbanistyczny) i kompozycji zespołu, jako całości.

Szansa: Wartości zabytkowe, historyczne i artystyczne oraz rozpoznawalna jednoznacznie tradycja regionalna, tożsamość i wyjątkowość kulturowa miejsca. Zagrożenie: W systemie gry ekonomicznej indywidualne zawłaszczanie wartości kosztem interesu wspólnego, którego wykładnią jest zrównoważona polityka ochronna i gospodarcza. Ignorowanie wartości tradycji lokalnej. (ilustracja obrazuje pozytywny przykład obecności sztuki wyrosłej z tradycji miejsca w przestrzeni publicznej, dobrej kontynuacji oraz pozytywnej relacji własności prywatnej z przestrzenią publiczną).

Plan ochrony Parku Kulturowego to dokument, który łączy tradycyjne podejście do ochrony zabytków i nowoczesną filozofię zarządzania dziedzictwem – daje możliwość dynamicznego kształtowania działań. Osiągania celów strategicznych. Niekwestionowany, główny cel działania to zachowanie wartości kulturowych, zabytkowych i krajobrazowych Krupówek, które czynią z tego fragmentu miasta miejsce wyjątkowe w skali Polski. To inwestycja prorozwojowa, bo tylko zachowanie oryginalności i tożsamości miejsca daje szansę na utrzymanie pozycji Zakopanego w konkurencyjnym świecie współczesnej komercji. W dobie globalizacji lokalność staje się wartością. Autentyczna historia, kultura i wyjątkowy kontakt ze światem natury, jakim są Tatry dały Zakopanemu szansę. Park Kulturowy ma na celu zapewnienie wykorzystania tej szansy – to działania długoterminowe, ewolucyjne, które będą przynosić owoce w przyszłości.

VI. Tabele

VII. Plansze